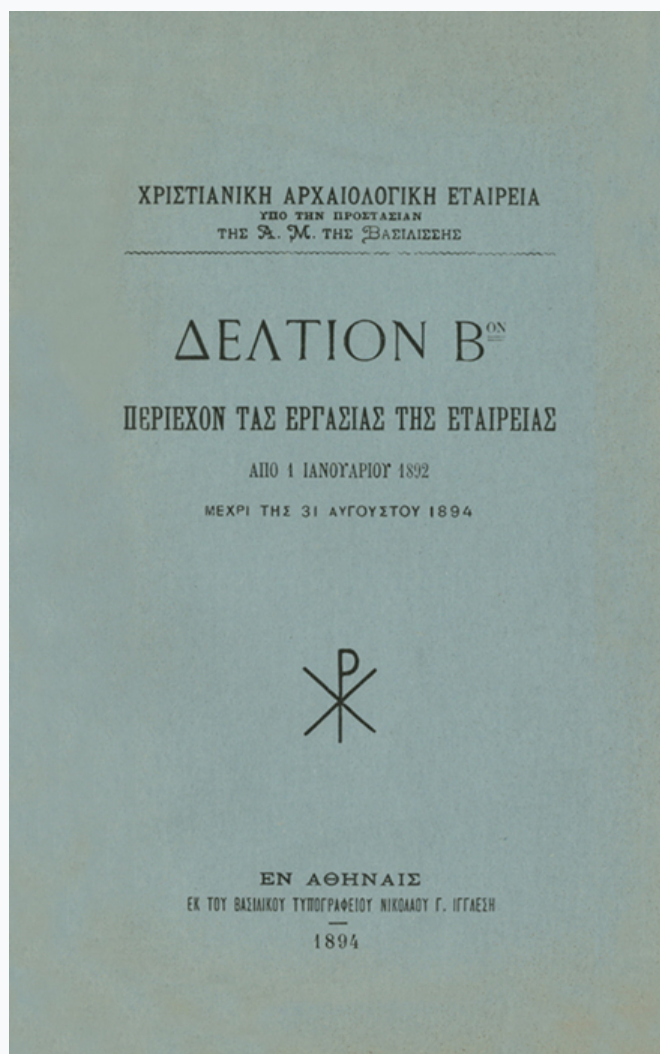

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 2 (1894)

Δελτίον ΧΑΕ 2 (1892-1894), Περίοδος Α'

Μουσείον Χριστιανικής Αρχαιολογίας και Τέχνης. Μελέται, εργασίαι και περιηγήσεις 1893

Γεώργιος ΛΑΜΠΑΚΗΣ

doi: [10.12681/dchae.1516](https://doi.org/10.12681/dchae.1516)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΛΑΜΠΑΚΗΣ Γ. (1894). Μουσείον Χριστιανικής Αρχαιολογίας και Τέχνης. Μελέται, εργασίαι και περιηγήσεις 1893. Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας, 2, 32-62. <https://doi.org/10.12681/dchae.1516>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Μουσείον Χριστιανικής Αρχαιολογίας και Τέχνης.
Μελέται, εργασίαι και περιηγήσεις 1893

Γεώργιος ΛΑΜΠΑΚΗΣ

Δελτίον ΧΑΕ 2 (1892-1894), Περίοδος Α' • Σελ. 32-62

ΑΘΗΝΑ 1894

ΜΟΥΣΕΙΟΝ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ.

Γ. ΔΑΜΠΙΑΚΗ

Διευθυντοῦ τοῦ Μουσείου

ΜΕΛΕΤΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ 1893.

Α

*Κύριε Πρόεδρε,
Φίλοι ἐταῖροι.*

Απὸ τῆς 14 Ἀπριλίου 1893, δυνάμει τοῦ ὑπ' ἀρ. 10,314 τῆς 26 Μαρτίου 1893 ἐγγράφου τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, καὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 490 τῆς 5 Ἀπριλίου 1893 ἐγγράφου τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας, τὸ Μοῦσεϊον ἡμῶν ἐτοποθετήθη προσωρινῶς ἐν τῷ Κεντρικῷ Ἐθνικῷ Μοῦσεϊῳ.

Χάρις ταῖς ἐνεργείαις ἀξιοτίμου συναδέλφου τοῦ κ. Βούρου παρὰ τῷ Προέδρῳ τῆς Κυβερνήσεως κ. Τρικούπῃ.

Εἰς κοινὴν θέαν παρεδόθη τοῦτο τῇ 8 Αὐγούστου 1893

ἡμέρα Κυριακῇ¹.

Καθ' ὅλον τὸ ληξάν ἔτος εἰσῆλθον ἐν ὄλῳ 146 ἀντικείμενα, καταγραφέντα ἐκ τῷ κώδικι ὑπὸ τοὺς ἀριθ. 1723—1867,

ἤτοι εἰσῆλθον·

τούτων προῆλθον·

Διάφορα ἀντικείμενα	29		
Χειρόγραφα	15	Ἐκ δωρεῶν	62
Ἔντυπα	18	Ἐξ ἀγορᾶς φωτογραφίας	9
Ἀρχιτεκτονικαὶ κατόψεις	5	Φροντίδι δὲ ἡμῶν φωτογραφίαι καὶ	
Φωτογραφικὰ ἀπότυπα διαφόρων ἀνὰ		ἄλλα ἀντικείμενα	75
τὸ Κράτος Χριστιανικῶν Μνημείων	79		
Τὸ ὅλον	146	Τὸ ὅλον	146

Ἐπισκέφθησαν δὲ τὸ ἡμέτερον Μουσεῖον ἀπὸ τῆς 8 Αὐγούστου 1893, μέχρι τέλους Δεκεμβρίου 1893 τὸ ὅλον 2,055

ἤτοι τὸν Αὐγούστον	294
Σεπτέμβριον	326
Ὀκτώβριον	441
Νοέμβριον καὶ	604
Δεκέμβριον	390
ἐν ὄλῳ	2055

Ἐπειδὴ δὲ διπλάσιος περίπου εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν μὴ ἐγγραφομένων ἐν τῷ βιβλίῳ, κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν ὑπαλλήλων, ὁ ἀληθὴς ἀριθμὸς τῶν κατὰ τοὺς 5 τούτους μῆνας ἐπισκεφθέντων τὸ Μουσεῖον ἡμῶν ἀνέρχεται ὑπὲρ τὰς 4 χιλιάδας.

Δὲν ὑπερβάλλομεν δὲ εἰπόμεν ὅτι, ἀπὸ τῆς καταθέσεως τῶν ἱερῶν χειμηλίων ἐν τῷ Ἑθνικῷ Μουσείῳ καὶ οἱ ἐν γένει ἐπισκέπται τούτου ηὐξήθησαν σπουδαίως.

1. Ἰδὲ «Νέαν Ἐφημερίδα» 8 Αὐγούστου 1893.

Β'.

Περιηγήσεις ἡμῶν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα.

Καθ' ὅλον δὲ τὸ ληξάν ἔτος ἐπεσκέφθημεν 30 περίπου τόπους:

Τὴν ἐπὶ τοῦ Ὑμηττοῦ ἡρειπωμένην Μονὴν τοῦ Ἀστερίου, τὴν παρὰ τὸ Γαλάτσι Ὡμορφη ἐκκλησιᾶ, τὴν Χερσόνησον καὶ τῶν Ἰσθμῶν τῶν Μεθάνων, τὸν ὑπὸ τὸ χωρίον Κουνουπίτσα (Μεθάνων) ναὸν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, τὸν Πόρον, τὸ Βίδι (ἐπίνειον Δαμαλᾶ), τὴν Αἰγιναν, τὴν Κόρινθον, τὰς Πάτρας, τὴν Ἀμαλιάδα, τὸν Πύργον, τὸ Κατάκωλον, τὴν Πύλον, τὴν Κυλλήνην, τὸν παρὰ τὴν Κυλλήνην ναὸν τοῦ ἁγίου Νικολάου Ἀρκούδη, τὸ ὑπὸ τὸ φρούριον Χλομοῦτσι χωρίον Κάστρο, τὴν Μονὴν τῶν Βλαχερνῶν, τὴν διαλελυμένην Μονὴν τῆς Ἐλεούσης παρὰ τὸ χωρίον Μυρτιά, τὸ Βαρθολομιό, τὰ Καβάσιλα, τὸν παρὰ τὸ Ῥίον ἅγιον Βασίλειον, τὸ Αἶγιον, τὸ Εὐλόκαστρον, τὴν Συκιάν, τὸ Ναύπλιον καὶ τὴν Χαλκίδα.

Α'. Ἡ ἐπὶ τοῦ Ὑμηττοῦ Μονὴ Ἀστερίου

Τῇ 11 Ἀπριλίου ἀνήλθομεν εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ὑμηττοῦ ἡρειπωμένην Μονὴν τοῦ Ἀστερίου, οἰκοδόμημα ιβ'—ιγ' αἰῶνος, ἥτις βεβαίως ἐτιμᾶτο εἰς τιμὴν τῶν Ἀρχαγγέλων ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν ἀρχιστρατήγων, οἵτινες εἰκονίζονται εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς Μονῆς.

Ἐπὶ τοῦ ἀετώματος τῆς στέγης τῆς ἀρκτικῆς πλευρᾶς ἐπὶ λίθου λευκοῦ μαρμάρου ἀναγινώσκομεν:

† ΣΤΑΥΡΟΠΗΓΙΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΝ

ἐξ οὗ δὴλον ὅτι ἡ Μονὴ αὕτη ἦν Πατριαρχικῶ Σταυροπηγίῳ τετιμημένη.

Αἱ ἀγιογραφίαι τοῦ ναοῦ τούτου, ἀτυχῶς λίαν φθαρεῖσαι, μᾶλλον ἐντέχνως διαφυλάττουσι τὸν ἀρχαῖον αὐστηρὸν τύπον τῆς Χριστιανικῆς ἀγιογραφίας.

Ἐσωτερικῶς περὶ τὸν κυρίως ναὸν εἰς μέγεθος μικρότερον τοῦ φυσικοῦ γράφονται Ἅγιοι, Ὅσιοι, Ἀσκηταὶ καὶ Στρατιῶται, οἱ Ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος συνομιλοῦντες, ὁ Προφήτης Ἠλίας καὶ Ἐλισσαῖος, ἐν δὲ τῷ Νάρθηκι εἰκονίζονται Παραβολαὶ καὶ Θαύματα τοῦ Σωτῆρος καὶ βασιανιστήρια τῶν ἁγίων Μαρτύρων. Ἐπὶ τοῦ μύακος εἰκονίζεται ἡ Πλατυτέρα, μετ' αὐτὴν ἡ Θεία Λειτουργία, καὶ μετ' αὐτὴν οἱ Μεγάλοι Πατέρες τῆς ἐκκλησίας συλλειτουργοῦντες. Μνείας ἄξιον ὅτι ἐπὶ τοῦ θόλου τῆς στέγης ἄνω τῆς ἀγίας Τραπεζῆς εἰκονίζεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, δι' οὗ μυστικῶς ὑποδηλοῦται ἡ ἐν τοῖς μυστηρίοις τῆς ἐκκλησίας ἐπιφοίτησις τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ἐπὶ τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ ναοῦ, ἄνω τῆς θύρας ἀσθενῶς λίαν καὶ ὀσημέραι διαρρέουσα περιεσώθη ἐφ' ὕγροις μεγάλη εἰκὼν τῆς Σταυρώσεως τοῦ Κυρίου, λόγου ἀξία διὰ τὴν ἀρχαῖκὴν πολύπλοκον αὐτῆς σύνθεσιν καὶ διάθεσιν.

Ἐπὶ τῶν ἀγιογραφιῶν τοῦ Νάρθηκος εὗρηνται πολλαὶ δι' ἀκίδος ἐπιγραφαὶ, ὡς

«1667 [Σεπτεμβρίου;] 13 ἐβαπτίστι ἰδς

Δημητρίου Μαργέτη ὀνόματι Σταῦρος».

καὶ ἄλλαι φέρουσαι χρονολογίας

1646 1655 καὶ 1671.

Ἐν τῷ ἐστιατορίῳ τῆς Μονῆς ἀξιόλογοι διεσώθησαν ἅγιο-
γραφαί τοῦ 1589 ἔχουσαι τὴν ἀκόλουθον διάθεσιν

1							
7	5	3	2	4	6	8	
				13			
11	9			10	12		

1. Ὁ Δεῖπνος ὁ Μυστικός.

2. Ἐν τῷ μύακι «ΜΗΡ ΘΟΥ ἡ Κυρία τῶν ἀγγέλων». ἐκατέρωθι δὲ ταύτης, δεξιᾷ ὁ Ἀρχάγγελος Μ[ιχαήλ], ἀριστερᾷ δὲ ὁ Ἀρχάγγελος Γ]αβριήλ].

3. Ὁ Μωϋσῆς λέγων «Ἐγὼ βάτον σε ἀκατάφλεκτον εἶ-
δον καὶ πλάκα γεγραμμένη[ν]».

4. Ὁ Ἀαρὼν λέγων «Ἐγὼ δὲ ῥαύδον βλαστήσασαν ἄν-
θος Χριστὸν τὸν Κύριον τῆς δόξης».

5. { Θυρίδες.

7. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός.

8. Ὁ ἅγιος Κοσμᾶς.

9. Ὁ ἅγιος Ἀντώνιος.

10. Ὁ ἅγιος Θεοδόσιος ὁ Κοινοβιάρχης λέγων: «Ἀδελφοὶ τὰς . . . Χριστοῦ μελέτη ἐστὶ διάκρισις, ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ κατὰ Θεὸν ὑπακοή».

11. Ὁ ἅγιος Στέφανος.

12. Ὁ ἅγιος Λαυρέντιος.

13. Ἀναγινώσκομεν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην

† Ἀδε . . . γένηται εὐχὴ καὶ σφραγία . .
 ἡ τράπεζα . . . εὐλογῶν τὰ παρατιθέμενα.
 ἡμῖν καὶ κατ . . . Διὰ τοῦτο οὖν μετὰ φόβου
 ἐσθίετε καὶ πίνετε . . . τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος.
 πάντα οὖν τὰ χρ[ειώδη] . . . ρὶ γὰρ καὶ ἄρτον
 οὐράνιον ἐσθί[μεν] . . . ὡς γὰρ τὸ
 σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμ[ῶν] . . . τὰ τὴν
 ἀξίαν τῶν δεχομένων . . . ἀ τὸ
 ἀντάξιον[;] τῶν δεχομένων. . .
 πάσῃ σιωπῇ καὶ εὐχῇ νοερᾷ αὐ . . .
 τῆς δὲ τραπέζης τελεσθείσης καὶ τῆς εὐχῆς γενο[μένης] .
 τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἴη μετὰ πάντων ἡμῶν . θε
 τῷ Κυρίῳ ἐνὸς ἐκάστου ἐργασίας. Τὸ λοιπὸν ἀδε[λφοί] .
 ἐν σιωπῇ καὶ πάσῃ ἡσυχίᾳ καὶ φόβῳ [Θεοῦ] ἐκ . . .
 γελῶντας, ἀλλὰ πάντα ἀποδέχεσθε εὐκαρδίως . . . ὦν θι
 ἐγράφη ἐν ἔτει 575 [1589]† εἰς τοὺς αἰῶνας Ἀμήν.. Ἀπ'.

Φωτογραφικὰς ἀπόψεις τοῦ ναοῦ ὑπ' ἡμῶν ληφθείσας κατεχωρίσαμεν ὑπ' ἀριθ. 1782 καὶ 1783· ἤτοι τῆς κόγχης ὑπ' ἀριθ. 1785· τῆς δὲ ὑπεράνω τῆς θύρας Σταυρώσεως ὑπ' ἀριθ. 1784. Ὡσαύτως δὲ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ ναοῦ κάτοψιν μετὰ τοῦ περιβόλου τῆς Μονῆς καὶ τῶν κελλίων αὐτῆς ὑπ' ἀριθ. 1848.

Ὡσαύτως δ' ἐκ τῆς Μονῆς Ἀστερίου ἐκ τοῦ θόλου τοῦ ναοῦ ἐλήφθη ἄλλοτε καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 346 πωρὶνὴ ὑδροχόη.

Β'. "Ωμορφ' 'Εκκλησιὰ

Τῇ 18 Ἀπριλίου ἐπισκέφθημεν τὴν πλησίον τῶν Πατησίων καὶ Γαλάτσι κειμένην «Ὑμορφ' Ἐκκλησιὰ», ἐξ ἧς τὰς διαφόρους φωτογραφίας ὑφ' ἡμῶν ληφθείσας μετὰ τῆς φωτογραφίας τοῦ Παντοκράτορος κατεχωρίσαμεν ὑπ' ἀριθ. 1786—1791, τὴν δὲ ἀρχιτεκτονικὴν αὐτῆς κάτοψιν ὑπ' ἀριθ. 1849.

Λόγου ἄξια τὰ ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἐντετοιχισμένα ἀρχαίας Χριστιανικῆς τέχνης ἐπὶ μαρμάρου κοσμήματα, καὶ τὸ παρὰ τὸν ναὸν τοῦτον δυτικῆς τέχνης παρεκκλήσιον, φέρον δύο φραγγικὰ σταυροθόλια.

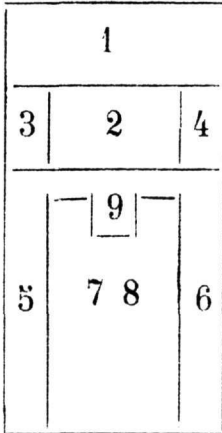
Ἡ κόγχη τοῦ Ναοῦ τούτου εἶναι **ἰδιαζούσης προσοχῆς ἔργον**, τὸ μὲν διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν τῶν ἁγιογραφιῶν ἐκτέλεσιν, τὸ δὲ διὰ τὴν μετὰ βαθυτάτου μυστικοῦ Θεολογικοῦ συναισθήματος διάταξιν καὶ παράστασιν τῶν ἁγιογραφιῶν ταύτης· διότι μετὰ τὴν Πλατυτέραν, ἀντὶ τῆς συνήθους παραστάσεως τῆς θείας λειτουργίας, ἣ τῆς ἱερᾶς μεταλήψεως, κατὰ πρότυπον ὅλως τρόπον εἰκονίζεται ὁ λεγόμενος Ἰησοῦς τοῦ Πανσελήνου, ἥτοι ἐπὶ τραπεζῆς ἐρυθρῇ ὑφάσματι κεκαλυμμένης, παρίσταται ἡπλωμένος τριετής (Ἑρμ. τῶν ζωγρ. σ. 254) ὁ παῖς Ἰησοῦς, ὡς οὗτος εἰκονίζεται ἔσωθεν εἰς τὸ ὑπέρθυρον τοῦ Νάρθηκος τοῦ ἐν ἁγίῳ Ὁρει Πρωτάτου τῶν Καρυῶν¹· ἐκατέρωθεν δὲ τοῦ παιδὸς Ἰησοῦ ἐν τῇ κόγχῃ ταύτῃ τῆς Ὑμορ-

1. Εἰκόνα τούτου μετὰ ἀξιολύγου διατριβῆς τοῦ κ. Σ. Λάμπρου, ἰδὲ ἐν δὲ τῷ περιοδικῷ τοῦ Παρνασσοῦ (Τόμ. Ε'. 1881). Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν δὲ τῶν ζωγράφων πάντοτε ὁ Ἰησοῦς οὗτος δέον νὰ εἰκονίζεται εἰς τὸ ὑπέρθυρον τοῦ ναοῦ.

«Ὑπὲρ τὴν πύλην δὲ τοῦ ναοῦ, εἰκόνισον τὸν Σωτῆρα ἡμῶν ἐν ἡλικίᾳ βρέφους τριετοῦς κοιμώμενον...» (ἐκδ. 1853. σελ. 254), ἐπομένως εἶναι ἐξαιρέσεις τοῦ κανόνος τούτου ἢ ἐν τῇ ἀνωτέρῳ κόγχῃ ἀπεικόνισις τούτου, ὡς καὶ ἐν τῷ πρό τῆς Μονῆς Καισαριανῆς μετοχίῳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ὁ Ἰησοῦς ὡς παῖς κοιμώμενος ὑπέρκειται τῆς κόγχης.

φης ἐκκλησιᾶς, γονυκλινεῖς δύο Ἄγγελοι τρόμῳ αὐτὸν λιτανεύουσιν.

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ταύτην παρίσταται ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος καὶ Βασίλειος τὴν ἱερὰν τοῦ ἁγίου ἄρτου μετουσίωσιν τελεσιουργοῦντες, ἐπὶ τοῦ δισκαρίου, (ἀντὶ τοῦ ἁγίου ἄρτου), ἡπλωμένου ὑπάρχοντος ἐν βρεφικῇ ἡλικίᾳ αὐτοῦ τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ.

Ἴδου δὲ ὡς ἔχει ἡ διάθεσις τῆς πολυτίμου καὶ βαθύ θρησκευτικὸν συναισθημα ἐξεγερούσης ἀρχαιοτάτης ἱερᾶς κόγχης ταύτης, ἥς ἀτυχῶς αἱ πλείεσται τῶν γραφῶν διερρύησαν καὶ διαρρέουσιν.

1. [Ἡ πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν]. Ἀτυχῶς ἐντελῶς κατεστραμένη.

2. Τὸ τριετὲς βρέφος Ἰησοῦς.

3. 4. Ἄγγελοι λιτανεύοντες.

5. [Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος] εὐλογῶν τὸν ἅγιον Ἄρτον καὶ λέγων « **καὶ ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου** » .

6. [Ὁ Μέγας Βασίλειος] εὐλογῶν τὸ ἅγιον Ποτήριον καὶ λέγων « **τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου** » .

7. Ὁ ἅγιος Ἄρτος ἐν μορφῇ παιδίου ἡμικεκαλυμμένου ἐν τῷ ἱερῷ δισκαρίῳ.

8. Τὸ ἅγιον Ποτήριον κεκαλυμμένον δι' ἐρυθροῦ καλύμματος. Ἀμφότερα δὲ 7 καὶ 8 κεῖνται ὑπὸ ἱερὸν κιθῶριον, ἐξ οὗ εἰκονίζεται ἐξηρητημένη κανδήλα.

9. Δίθυρον.

Ἔνεκα δὲ τοῦ μικροῦ χώρου τῆς κόγχης, ἐπὶ τῶν πλαγίων θυρῶν τοῦ διακονικοῦ καὶ τῆς Προθέσεως συμπάρι-
στανται καὶ ἕτεροι τῶν Μεγάλων Πατέρων τῆς ἐκκλησίας,
συλλειτουργοῦντες τοῖς ἄνω Ἱεράρχαις· ἐπὶ τῶν πλαγίων
δὲ τοίχων τῆς κόγχης, ἐπὶ μὲν τοῦ ἀριστεροῦ εἰκονίζεται
τὸ « **Λάβετε φάγετε** », ἐπὶ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ τὸ
« **Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες** ».

Πρωτότυπος δὲ καὶ θαυμασία ἐν τῇ θρησκευτικῇ ιδιοφυίᾳ
αὐτῆς εἶναι ἡ ἄνω τῆς κόγχης τοῦ ἱεροῦ τῆς Προθέσεως εἰ-
κὼν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς «ὁ Παλαιὸς τῶν ἡμερῶν», ὃς ἐπὶ
τῆς δεξιᾶς χειρὸς κρατεῖ λευκὴν Περιστερὰν, **τὸ ἅγιον**
Πνεῦμα, εἰς δῆλωσιν τοῦ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευομέ-
νου ἁγίου Πνεύματος.

Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σταυροθολίου τοῦ ναοῦ διηρημένου εἰς
τέσσαρα εἰκονίζεται

1. Ὁ Ἰησοῦς. IC. XC. ὁ Ἐμμανουήλ. 3 4
2. Ἡ Θεοτόκος. 2
3. Ὁ Ἀρχάγγελος (Γαβριήλ), καὶ
4. Ὁ Ἀρχάγγελος Ραφαήλ.

Ἐν γένει δὲ αἱ ἐν τῷ Ναῷ τούτῳ ἀγιογραφίαι διὰ τὸν
αὐστηρὸν ἀρχαῖον Βυζαντικὸν αὐτὸν τύπον εἰσὶ πολλοῦ λό-
γου καὶ μελέτης ἄξια.

Ἐν τῷ Νάρθηκι μετὰ ἄλλων δι' ἀκίδος ἐπιγραφῶν
ἀνέγνωμεν καὶ τὰς δύο ταύτας ἀρχαίας ἐπιγραφάς·

† *μνησθητι Κε Εν Τι βασιλει*
α σου Δημητρίου τοῦ κα
μηλλ; καὶ δὸς αὐτὸ Κε αφε
σιν αμαρτω[ιων] ἐν τι ἡμέρα
της κρίσεως ἀμήν.

† μνήσθητι *Κε των δούλων* [σου]

Γεωργίων εν βασιλεία [σου]

καὶ εν ιμερα κρίσεως

Πρὸς δὲ ἀνέγνωμεν καὶ τὰς χρονολογίας

1605 *Νικόλας*

1680 *Γεώργιος (μονόγραμμα)*

Ἐν δὲ τῷ ἱερῷ βήματι ἐτέρας τινας, ὧν μία τοῦ 1680.

Ἀρχικῶς ὁ ναὸς εἰκονοστάσιον δὲν εἶχεν, τὸ ὑπάρχον εἶναι μεταγενεστέρα προσθήκη τοῦ 1743 ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς ὑμνολογικῆς ἐπιγραφῆς ταύτης, τῆς ὑπαρχούσης ἄνωθεν τῆς ὠραίας Πύλης·

Τὸ [στερέω]μα

τῶν ἐπ[ι σοι πεποιθότῳ]ν στερέ[ωσο]ν

Κύριε τήν ἐκκ[λησίαν ἡν ἐκτίσ]ω τῷ τιμί

ω [σου αἵματι] . . . Αὐγού]στου ΑΨΜΓ.

Ἐπὶ τῆς ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου δὲ ὑπαρχούσης ἐφ' ὕγρας εἰκόνας τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὡσαύτως ἐφ' ὕγρας ἀναγινώσκομεν·

Μνήσθητι κε των δούλων τοῦ Θεοῦ

. . . . *Κοτζέων*

Ἐπὶ δὲ τῆς εἰκόνας τοῦ Προδρόμου δι' ἀκίδος τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην·

στινομορ

φικλισιὰ

1769

φερου

βαρίου

πρωτη

ηρθαεγο

οπαπανε

οφιτος

αποτοκα

λολιδαδι

. . . .

ἐξ ἧς δῆλον ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οὕτως Ὡμορ-
ρη Ἑκκλησιὰ ἐκαλεῖτο ὁ πραγματικῶς ἐσωτερικῶς καὶ ἐ-
ξωτερικῶς περίκομπος καὶ κεκαλλιστευμένος ὠραῖος ναὸς
οὗτος.

Γ'. Βίδι Δαμαλᾶ

Τῇ 1 Ἰουλίου μετέβημεν εἰς Βίδι τὸ ἐπίνειον τοῦ Δαμα-
λᾶ, ἔνθα ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου μῆκος 14,90, πλάτος
8,65, εὗρομεν ἀντιμήνσιον τοῦ 1757 τοῦ Μητροπολίτου
Ἰωαννίνων Γρηγορίου. Ὡσαύτως δὲ ἐξητάσαμεν καὶ τὸ ἐγ-
γὺς ναΐδιον τῆς Εὐαγγελιστρίας μῆκ. 9,05 γ. μ. πλάτος
3,46, μετόχιον τοῦ ἐν Τήνῳ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας.

Ἐκεῖθεν δὲ τῇ συνενόησει τοῦ κ. δημάρχου Πόρου ζη-
τήσας ὅπως ἐκ τῆς διαλελυμένης Μονῆς τοῦ ἀγίου Δημη-
τρίου παραλάβω διὰ τὸ Μουσεῖον τὴν εἰκόνα Θεοτόκου τῆς
Ἀμολύντου, ἣν ἐν τῇ περυσινῇ λογοδοσίᾳ (1892 σελ. 10)
ἀνέφερον, δι' ἐπιστολῆς τοῦ ἐφημερίου Δαμαλᾶ ἔμαθον ὅτι
ἡ εἰκὼν αὕτη ἐκλάπη ἀκριδῶς πέρυσιν ὅτε διεδόθη ὅτι ἡμεῖς
εἴπομεν ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη εἶναι λόγου ἄξιον ἔργον*.

Δ'. Πόρος

Ἐν Πόρῳ (2 Ἰουλίου) ἐξητάσαμεν πάσας τὰς ἐνοριακὰς

* Ἰδοὺ ὡς ἔχει ἡ πρὸς με ἐπιστολὴ τοῦ ἱερέως·

«Κύριε Δαμπάκη,

Πρὸ 4 μηνῶν μετέβην νὰ ἱεουργίσω καθὼς καὶ μὲ ἄλλους
προσκυνιτὰς λόγος ἐγένετο ὅτι ἡ εἰκὼν ἔχη ἀρχειώτατα καὶ ἐχά-
θη, ἐκεῖ εἶναι δημόσιος δρόμος περνοὺν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ
ἔχομε μεγάλη φιλωνικίαν μεταξὺ χωρικῶν αὐτῷ σᾶς βεβαιωνῶ
καθὼς καὶ ὁ Κ. Παρεδρὸς ἡ ἐκκλησία εἶναι χωρὶς κλειδῶν δὲν γνω-
ρίζωμαι ποῦ

Γ. ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ ἱερέως».

ἐκκλησίας καὶ τὰ παρεκκλήσια, ἐν αἷς πλὴν ἀντιμνησίων τινῶν, τὸ μὲν τοῦ 1769 (Μακαρίου τοῦ Νοταρᾶ) τὸ δὲ τοῦ 1780, οὐδὲν ἕτερον εὗρομεν λόγου ἄξιον. Μόνον δὲ ἐν τῷ ναϊδίῳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου εἰς θέσιν Καστέλι, εἰς μὲν τὸ ὑπέρθυρον εὗρομεν ἐντετοιχισμένον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου τμημα κάτω μέρους διαστύλου ἡ'—θ' αἰῶνος· ἐν δὲ τῷ ἱερῷ τὰς παλαιὰς εἰκόνας τῆς Μητροπόλεως, ὧν ἡ Θεοτόκος ἐστὶν ἔργον τοῦ 1718.

Ε'. Ἅγιος Γεώργιος Μεθάνων

Ἐν τῷ ὄρμῳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὑπὸ τὸ χωρίον Κου-νουπίτσα (ἐν τῇ χερσονήσῳ τῶν Μεθάνων), τῇ 3 Ἰουλίου, κατεμετρήσαμεν τὸν τρίκογχον ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου μ. 17,28 γ. μ. πλατ. 8,84, οὗτινος τὴν ἀρχιτεκτονικὴν κά-τοψιν ὑπ' ἀριθ. 1851 κατεχωρίσαμεν, ὡς αὐτῶς καὶ τὸ ἐγ-γὺς παλαιὸν μονόκογχον ναϊδίον τοῦ ἁγίου Γεωργίου, μῆκ. 9,05 γ. μ. πλατ. 3,59, ἐξ οὗ ἐλάβομεν καὶ τὰ ὑπ' ἀριθ. 1757—1759 πεπαλαιωμένα ἱερὰ σκεύη.

Σ'. Ἰσθμὸς Μεθάνων

Ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ τῶν Μεθάνων τῇ 7 Ἰουλίου ἐπεσκέ-φθημεν μικρὸν ἄνευ εἰκονοστασίου μονόκογχον ἐρημοκκλη-σιον, μῆκ. 7 γ. μ. πλατ. 4 1/2 τῆς Φανερωμένης (ἡ Κοί-μησις), ἐν ᾧ εἶδομεν μικρὰν εἰκόνα «ΜΗΡ-ΘΟΥ ἡ Ἀνα-φωνήτρα».

Ζ'. Τὸ παρὰ τὴν Κυλλήνην ναϊδίον τοῦ ἁγίου Νικολάου

Παρὰ τὴν Κυλλήνην ἐπεσκέφθημεν τὸν ἐν τῇ παραλίᾳ ναὸν τοῦ ἁγίου Νικολάου, μῆκ. 9,10 γ. μ. πλατ. 6,45 ἄνευ τοῦ ἔξω Νάρθηκος μ. 1,80 πλ. 6,45, ἐσχάτως ἀνα-καινισθέντα ἐπὶ τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ βάσεων.

Περὶ τοῦ ναοῦ τούτου, εἰς ἓνα τῶν ἀρχαίων κωδίκων τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, φυλαττόμενον νῦν εἰς τὴν παρὰ τὴν Κυλλήνην Μονὴν τῶν Βλαχερνῶν ἀναγινώσκομεν.

«**1678.** Ἐδὼ ἀδικώνομε ἀπὸ τὸν παλιὸν κόντικα τοῦ Μοναστηρίου ποῦ σάπισε τὸν τοντὰν τοῦ Μετοχίου αὐτοῦ ὀνόματι **ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΡΚΟΥΔΗ** διὰ ἐνθύμισιν τῶν ὑστέρων ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου τὴν ἄκρην τῆς θαλάσσης περὶ ὁστρίας ἕως τὸ περιβόλι τοῦ Μοναστηρίου ἔς τὴν στέρνα καὶ ἐκεῖθεν τὸ σύρραχον στῆς Πέτραις ἕως στὸ Βρωμονέρι¹ καὶ ἔς τὸ λαγκάδι ποῦ ἔρχεται ἀπὸ τὸ Κάστρον καὶ στὴν θάλασσα ἕως στὸν **ΑΓΙΟΝ ΝΙΚΟΛΑΟΝ** καὶ τελειώνει. Διὰ νὰ μνημονεύονται οἱ κτίτορες ἐγράψαμεν. Ἀμήν».

(Σφραγίς).

Ἐξ οὗ πληροφορούμεθα ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἐκαλεῖτο ἅγιος Νικόλαος «Ἀρκούδη», καὶ ὅτι ἦτο μετόχιον τῆς νῦν ἐν τῇ Μονῇ Βλαχερνῶν συγχωνευθείσης τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου.

Η'. Μονὴ Βλαχέρνας

Τὴν 14 Σεπτεμβρίου, σεπτὴν ἑορτὴν τοῦ τιμίου Σταυροῦ ἐωρτάσαμεν εἰς τὴν παρὰ τὴν Κυλλήνην ἱερὰν Μονὴν τῶν Βλαχερνῶν, τὸ δεύτερον ἤδη ταύτην ἀπὸ τοῦ 1891 ἐπισκεφθέντες (ἰδὲ δελτ. Α'. σελ. 97).

Κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν ἡμῶν ταύτην ἐφωτογραφήσαμεν δύο παλαιὰς εἰκόνας τῆς Θεοτόκου, (ὧν τὰ ἀπότυπα ἰδὲ ὑπ' ἀρ. 1772 καὶ 1773), ἀντεγράψαμεν διαφόρους ἐπιγραφάς, ἐμελετήσαμεν διαφόρους κώδικας, ἔγγραφα, καὶ σιγίλλια, προσηέχθη δὲ εἰς τὸ Μουσεῖον ἡμῶν τὸ ἐπὶ χάρτου ὑπ' ἀριθ.

1. Παρεκβατικῶς δὲ ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα ὅτι τὰ ἱαματικὰ ὕδατα τῆς Κυλλήνης ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ τοῦ 1675 ὀνομάζονται «Βρωμονέρι».

1761, ἑλλιπές ἐν ἀρχῇ, χειρόγραφον νομοκάνονος τοῦ 15' αἰῶνος, ἐν τέλει τοῦ ὁποίου ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς:

† **Θεοφάνης ἐλέω Θεοῦ πατριάρχης τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ καὶ πάσης Παλαιστίνης.**

† Τὸ παρὼν νόμιμον δοθεῖν τοῦ παπᾶ Νικολάου τοῦ Καρκαλᾶ ἐν χώρα Διμητσάνα, ἵνα καὶ ἡ χώρα ὁπόταν ἔχουν αὐτὸ εἰς χρεῖαν διὰ νὰ θεωροῦσιν ἐχέτω· διὰ τοῦτο παρέχομεν ἵνα καὶ ἡμεῖς μνημόσυνον ἔχομεν οὕτως ἀποφαινόμεθα. Ἐν ἔτει ζϛιθ' ἀπὸ Χ[ριστο]ῦ αχια (1611) ἰνδικτιῶνος Θ'.

† **Θεοφάνης Ἱεροσολύμων.**

Ἵπὸ τὴν ὑπογραφὴν δὲ ταύτην ὁ τάνωτέρω γράψας, ὁ αὐτὸς σημειοῖ

«ἦγουν Θεοφάνης τῶν Ἱεροσολύμων Πατριάρχης στέλνει καὶ εἶν' τὸ γένος αὐτοῦ Καρκαλᾶς καὶ διάδοχος τοῦ Σωφρόνιου τοῦ αὐτοῦ γένους.

Ὁ Θεοφάνης οὗτος, τρίτος τῶν Ἑλλήνων Πατριαρχῶν ἀπὸ Γερμανοῦ τοῦ 6' τοῦ τῷ 1518 διαδεχθέντος τοὺς ἐγγωρίους Ἀραβας Πατριάρχας, καὶ ἄλλοθεν εἶναι γνωστός. Ὁ Θεοφάνης οὗτος, ἀληθῶς ὡς ἀναφέρει καὶ ἡ ἀνωτέρω ὑποσημείωσις, διεδέχθη τὸν ἐκ Πελοποννήσου Σωφρόνιον, ὅστις Πατριαρχεύσας δέκα ἔτη, ἔνεκα γήρατος παρητήθη ὑπὲρ τοῦ νέου τῇ ἡλικίᾳ Θεοφάνους¹.

Ὁ Θεοφάνης οὗτος ἀνύψωσε μεγάλως τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον τῶν Ἱεροσολύμων, ἐπ' αὐτοῦ ἐπανελήφθη τὸ ἀρ-

1. Πρβλ. Μελετ. Ἑκκλ. Ἱστορ. Τόμ. Γ'. σελ. 431.

χατόν προνόμιον ὅπως οἱ Ὀρθόδοξοι πρωτεύουσιν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως, ἔλαβε τὴν κατοχὴν τοῦ Γολγοθᾶ καὶ τῆς Βηθλεέμ, μεταβὰς δὲ εἰς Ρωσσίαν (1640) ἱδρυσε τὴν ἐν Κιέβῳ Θεολογικὴν Σχολὴν καὶ ἐχειροτόνησε Μητροπολίτην Κιέβου τὸν πολὺν *Πέτρον τὸν Μοργίλαν*¹.

Ἐπὶ τοῦ τελευταίου δὲ φύλλου τοῦ νομοκάνονος τούτου, διὰ μελάνης ζωηροῦ μέλανος χρώματος καὶ μεγάλοις γράμμασι ὑπογράφεται καὶ πάλιν ὁ Πατριάρχης οὗτος·

† Θεοφάνης ἐλέω Θεοῦ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων.

Ἰποκάτω ὅμως τῆς ὑπογραφῆς ταύτης τοῦ Πατριάρχου εὑρηται κεκαλυμμένη, παλιμψήστου δίκην, ἐτέρα, δι' ἀδυνάτου χρώματος μελάνης γεγραμμένη ἢ σημειώσις αὕτη.

† Τὸ [παρ]ὸν β[ιβλίου] τὸ ὑ[πάρ]χι τοῦ ἁγίου καὶ ζωοθ[όχου] τάφου καὶ μήτις ξεροσι αὐτῷ ἵνα [μ]ὴν π[έσι] εἰς βάρ[ος] [.. τοῦ;²]· α[φ]ωρισμοῦ.

Ἰπέγραψεν δ' ἐπὶ τῆς σημειώσεως ταύτης, ὁ ἀνωτέρω ῥέκτης Πατριάρχης ὅπως λύση καὶ ἐξουδετερώσῃ τὸν ἐν αὐτῇ ἐκφραζόμενον ἀφορισμόν.

Θ'. Μονὴ Ἑλεούσης

Ἐκ τῆς Μονῆς Βλαχερνῶν, τῇ συνοδίᾳ τοῦ μοναχοῦ Γρηγορίου Ἀναγνώστοπούλου μετέβημεν τῇ 15 Σεπτεμβρίου εἰς τὴν διαλελυμένην Μονὴν τῆς Ἑλεούσης (ἡ ἑορτὴ αὐτῆς Αὐγούστου 31), ἥτις εἶναι νῦν μετόχιον τῆς Μονῆς Βλαχερνῶν.

1. Πλείονας πληροφορίας περὶ τῆς ἐν Ρωσσίᾳ διαμονῆς αὐτοῦ ἰδὲ Βαλλιάνου Ἱστορ. τῆς Ρωσσίας. Ἑκκλ. ἐκ τοῦ Ρωσσ. σελ. 293 κ. εἰ.

2. Ἀλύτου;

Ὁ ναὸς τῆς μονῆς ταύτης ἐντελῶς ὑπὸ τεχνικὴν ἔποψιν ἀνάξιος λόγου, ἐσωτερικῶς ἔχει μῆκος μὲν 11,85 γ.μ. πλ. τος δὲ 5,90· ἡ στέγη αὐτοῦ ἐξωτερικῶς μὲν εἶναι ψαλῖς, ἐσωτερικῶς δὲ ἐντελῶς σανίσιν ἐπίπεδος.

Ἐπὶ λίθου λευκοῦ μαρμάρου κειμένου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐν τῷ ἱερῷ βήματι, καὶ ἐφ' οὗ κακοτέχνως ἐστὶν ἀναγεγλυμμένος ὁ δικέφαλος ἀετὸς ἀναγινώσκωμεν:

AΨIE' [=1715] Ἰαροναρίου

Γ (Δικέφαλος ἀετὸς) Μ

Περίξ τοῦ θυμιατηρίου τοῦ ναοῦ ἀνέγνωμεν:

1	2	3	4	5	6
ΤΗΣΚ	ΕΛΕΟΥ	ΤΟΘΙ	ΕΓΙ		ΑΥΓΟΥ
ΙΡΙΑΣ	CAC	ΜΙΑΤΟ	NE	1817	CΤΟΥ
					30

Ἀφαιρέσαντες δὲ τὴν ἀργυρᾶν πλάκα τῆς κυρίως ἐορταζούσης εἰκόνας τῆς Θεοτόκου, ἀνέγνωμεν:

«ΜΗΡ ΘΟΥ Η ΚΥΡΙΑ Η ΕΛΕΟΥΣΑ».

**« Δέησις τοῦ δούλου
τοῦ Θεοῦ Νικοδήμου Ἱερομονάχου » .**

Περίπου ἔργον τοῦ 1650—1700.

Ὁ ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ διαμένων ἱερομόνχος κ. Γαβριὴλ Κυριαζόπουλος ἔδωκεν ἡμῖν τὸ ὑπ' ἀριθ. 1762 ἱερὸν ἀντιμήνσιον, ἐφ' οὗ δι' ἀπλῆς τέχνης παρίστανται τὰ σύμβολα τοῦ Σταυρικοῦ Πάθους καὶ ἐφ' οὗ πληθὺς συμβολικῶν γραμμάτων. Ἴδου δὲ ὡς ἔχει ἡ διάταξις τοῦ ἱεροῦ ἀντιμηνσίου τούτου:

Τοῦ ἀντιμνησίου τούτου, τῶν ἐπάνω γραμμάτων, ἀγνοοῦμεν τὴν σημασίαν πλὴν τοῦ γνωστοῦ IC. XC. NI. KA. τῶν δὲ ἐπάνω δύο Θ, πιθανῶς εἶναι ἡ ἀρχὴ τῶν τεσσάρων Θ = Θεοῦ, Θεά, Θεῖον, Θαῦμα, ἅτινα λέγεται ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐπέθηκεν εἰς τὸ τέλος τῆς πρὸς Αὔγαρον ἐπιστολῆς αὐτοῦ, ὅταν διὰ τοῦ ζωγράφου Ἀνανίου ἔπεμψεν αὐτῷ καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ ἀγίου Μανδυλίου ἀχειρότευκτον αὐτοῦ εἰκόνα. (ἐκτενέστερον περὶ τούτων ἰδὲ ἐν τῷ Συναξαριστῇ τῇ 16 Αὐγούστου. Ἑκδ. 1819. σ. 266).

Τὰ κάτωθι δὲ γράμματα εἰσὶ.

1. Τὰ, X X X X = Χριστὸς Χάριν Χριστιανοῖς Χαρίζει.
2. Τὰ, E E E E — Ἑλένης Εὐρεσις Ἑβραίων Ἑλεγχος.
3. Τὰ, α, π, μ, σρος = Ἀρχὴ πίστεως μαρτύρων (;) σταυρός.
4. Τὰ, T K Π Γ = Τόπος Κραρίου Παράδεισος Γέγονεν.
5. Τὸ ὑπ' αὐτὸ Φ. εἶναι, νομίζομεν, τὸ τέλος τῶν γραμμάτων T. T. Ξ. Δ. Φ., ἥτοι τῆς ῥήσεως = [Τοῦτο Τὸ Ξύλον Δαίμονες] Φ[ρίττουσι].
6. Τὰ, P P. . = Ραββὶ Ρῥσαι [Δεινῆς Ραθυμίας].
7. Τὰ. I N B I = Ἰησοῦς Ναζωραῖος Βασιλεὺς Ἰουδαίων.
8. Τὰ δὲ, Φ. X. Φ. Π, ἅτινα καὶ μόλις διακρίνονται = Φῶς Χριστοῦ Φαίνει Πᾶσι.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς αὐλῆς τῆς Μονῆς ταύτης εὕρηται ὁ ἄλλοτε ὀχυρός, νῦν δ' ἐγκαταλελειμμένος ὕψηλός Πύργος, ἐφ' οὗ ἐπὶ πώρου λίθου, μετὰ δυσκολίας, ἕνεκα τῆς ἀποστάσεως, ἀνέγνωμεν:

† ΤΟΝ ΔΕ ΝΕΩΝ ΕΠΕΠΟΙΗΚΕΙ
ΠΑΙΣΙΟΣ Ο ΘΕΙΟΣ | ; |
ΕΙΡΘΙΜΙΟΣ ΤΑΙΤΟΥ ΣΥΓΓΟΝΙΔΗΣ
Ο ΘΥΤΗΣ
ΑΧΠ3 | = 1683 |
Φ.Τ.Π..Ζ:

Ὅλιγω δὲ ὑψηλότερον τῆς Μονῆς ἐπεσκέφθημεν τὴν λεγομένην «Σπηλιὰ τῆς εὐρέσεως τῆς εἰκόνας». Τοῦ σπηλαίου τούτου τὸ μὲν ὕψος εἶναι δύο περίπου μέτρων, τὸ μείζον βάθος 2,30 καὶ τὸ μῆκος περίπου 1,60, ἐν ᾧ οὐδὲν λόγου ἄξιον εἶδομεν. Ἐκ τῶν πέριξ ἐρχόμενοι ἐνταῦθα οἱ χωρικοὶ ἀνάπτουσι κηρία καὶ τελοῦσιν ἁγιασμοὺς καὶ παρακλήσεις.

Τὴν φωτογραφικὴν εἰκόνα τῆς Μονῆς κατεχωρίσαμεν ὑπ' ἀριθ. 1773· τὴν δὲ εἰκόνα τῆς Ἑλεούσης ὑπ' ἀριθ. 1774.

Ι'. Βαρθολομιὸν

Ἐκεῖθεν μετέβημεν εἰς Βαρθολομιὸν, φιλοξενηθέντες ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ κ. Σωκράτους Παπαϊωάννου, (16 καὶ 17 Σεπτεμβρίου). Ἐνταῦθα¹ οὐδὲν παρετηρήσαμεν ἀντικείμενον ἢ σύντριμμα τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιότητος.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ κυρίως ἐνεριακὸς ναὸς τῆς Παναγίας (ἡ Κοίμησις), ἐσωτερικῶς μήκους 25 γ. μ. πλάτους 14, (ἐκτὸς τοῦ Νάρθηκος ἔχοντος μήκ. 3,10), ἤδη κτίζεται, ἅπασα ἡ κωμόπολις ἐκκλησιάζεται ἐν τῷ ἐν τῷ νεκροταφείῳ ναῷ τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἐστεγασμένου διὰ ξυλίνης ψαλίδος, ἔνθα, ἀνερευνήσαντες τὰ ἱερὰ σκεύη, εὔρομεν ἐντέχνως καὶ λόγου ἄξιον ἐν Βενετίᾳ κατεσκευασμένον ἀργυρεπίχρυσον ἅγιον Πο-

1. Κατ' ἐγχώριον παράδοσιν, οἱ Σταυροφόροι Barthelémy καὶ Chavalia (ἢ Chevalier) ἐστρατοπέδευσαν. ὁ μὲν τοῦ πεζικοῦ Barthelémy εἰς Βαρθολομειὸν, ὁ δὲ δεῦτερος εἰς τὴν θέσιν Σαβάλια πλησίον τοῦ χωρίου Καραγιούτζι, ἐξ ὧν λέγουσιν καὶ τὰ ὀνόματα «Βαρθολομιὸν» καὶ «Σαβάλια» προῦλθον.

τήριον (ὕψ. 0,23, διαμέτρ. κύλικος 0,10, διαμέτρ. ποδῶ-
σεως 0,13,) ἐφ' οὗ ἐπὶ τῆς κύλικος εἰσὶ γεγραμμένοι οἱ
ὥραῖοι καὶ κατανυκτικοὶ ἐκεῖνοι λόγοι, οὓς ὁ ἱερεὺς κοινω-
νῶν ἀναφέρει πρὸς τὸν Μέγαν Ἀρχιερέα Ἰησοῦν ἦτοι:

† ΜΕΤΑΔΩΣ ΜΟΙ ΔΕΣΠΟΤΑ ΤΟ ΤΙΜΙΟΝ ΓΑΡ ἍΓΙΟΝ
ΚΑΙ ΥΠΕΡΑΓΙΟΝ ΑἶΜΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ
ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ· Εἰς ἄφεσιν μοι
ἈΜΑΡΤΙΩΝ, ΚΑΙ Εἰς ΖΩΗΝ ΤΗΝ ΑἰΩΝΙΟΝ ΑΜΗΝ¹.

Ἐπὶ τῆς ποδώσεως δὲ κεχωρισμένως ἀναγινώσκομεν

1	2
τὸ παρ	γίας θεοτό
ον ἅγιον π	κου τοῦ Καθο
οτήριον ὑπάρ	λικοῦ Δημητ
χει τῆς ὑπερα	ζάνης διὰ συν
3	4
δρομῆς ἱ	Κύριε ὁ
εροθέου ἱε	ταν ἔλθ
ρομονάχου	ις ἐν τῇ βα
μνήσθητη μου	σηληα σου.

Περίξ δὲ ταύτης

«† Διὰ ἐξόδου Ἱεροθέου.

† Ἐνετήυση αψι (1790).

Τεχνουργὸς δὲ τούτων Ἀλέξανδρος».

1. Κυρίως ἐν τῷ λειτουργικῷ κειμένῳ ἡ εὐχὴ αὕτη ἔχει οὕτω:

«... μετὰδος μοι Δέσποτα τὸ τίμιον, καὶ ἅγιον Αἶμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ,
καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ἄφεσιν μου ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώ-
νιον». (Ἐκδ. Κων)πόλεως 1858 σελ. 114).

Ὑπὸ τὴν πόδωσιν δὲ ἀναγινώσκομεν

« **Μνήστητη Κύριε τὴν
δοῦλὴν σου Βενέτα** »

Ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ δὲ ἀστερίσκου κρέμαται ἐξ ἀργύρου Περιστερά, μυστικὸν σύμβολον τῆς ἐπὶ τοῦ ἁγίου Ἄρτου ἐπιφοιτήσεως καὶ εὐλογίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Τὸ ἀνωτέρω δὲ ἅγιον Ποτήριον μετὰ τοῦ ἱεροῦ ἀστερίσκου φωτογραφήσαντες, κατεχωρήσαμεν ὑπ' ἀριθ. 1797.

Ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ, ἐπὶ τῆς ποδώσεως ἐτέρου ἀργυροῦ ἁγίου Ποτηρίου, ὕψ. 0,22, διαμέτρ. κύλικος 0,90, διαμέτρ. ποδώσεως 0,14, ἀναγινώσκομεν.

« † ΤΑ ΣΑ ΕΚ ΤΟΝ ΣΟΝ ΣΗ ΠΡΟΣΦΕΡΟΙ ΑΓΙΕ ΝΙΚΟΛΑΕ ΒΑΡΘΟΛΟΜΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΙΣΙΝΗΣ· ΠΡΟΤΙ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1823 ΓΑΣΤΟΥΝΙ ».

Ἐπὶ ἀργυρεπιχρύσου δὲ δισκαρίου

« † **Μνήστητι ἅγιε Νικόλαε Βαρθολομίου Γεωργίου Σησάνη. 1824 Γεναρῆου 11. χηρ Χρηστοδούλου Χρησοχόου** ».

Ἐπὶ ἀργυροῦ δίσκου

« † ΟΥΤΟΣ Ο ΔΙΣΚΟΣ ΥΠΑΡΧΕΙ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ ΒΑΡΘΟΛΑΜΗΩΤΙΣΑΣ ΕΝ ΤΕΣ ΗΜΕΡΕΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΚΑΙ ΣΤΕΦΑΝΗ ΤΟΝ ΕΠΗΤΡΟΛΟΝ 1794 ».

Ἀναστάσιος Δημητσανίτης Χρησικός †.

ἐπὶ ἐτέρου ὡσαύτως ἀργυροῦ δίσκου

« † Οὗτος ὁ δίσκος ὑπάρχει τῆς Θεοτόκου Βαρθολομίου ἐς τὸ ἔτος τον επιτροπον Δαμίτρι Παναγιώτι 1806 ».

ΙΑ'. Καβάσιλλα

Εἰς Καβάσιλλα [17 Σεπτεμβρίου] ἐπὶ τῆς ἀρκτικῆς θύρας τοῦ ἐνοριακοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου (ἐγερθέντος τῷ 1850), εὑρομεν ἐντετοιχισμένον ἐπὶ λίθου λευκοῦ μαρμάρου οἰκόσημον, ἐφ' οὗ εἰκονίζεται δένδρον, καὶ ἄνω τούτου ὁ Ἱησοῦς, βκσταζόμενος ὑπὸ δύο ἀνδρῶν. Ὑψηλότερον δὲ τοῦτου ὡσαύτως ἐπὶ λίθου λευκοῦ μαρμάρου εὑρηται ἀναγεγλυμμένος φυλλοφόρος Σταυρὸς ιβ'—ιγ' αἰῶνος· ὀπίσω δὲ τοῦ ἱεροῦ βήματος εὑρηται κιονίσκος χριστιανικοῦ διθύρου ζ'—η' αἰῶνος.

Ὁ ναὸς οὗτος μονόκογχος, ἔχων μῆκος 18,20 γ. μ. καὶ πλάτος 7,83, καὶ ἐστεγασμένος ἐξωτερικῶς διὰ ξυλίνης ψαλίδος, ἐσωτερικῶς δὲ διὰ στέγης ἐπιπέδου, οὐδὲν παρέχει λόγου ἄξιον.

Ἐπὶ τοῦ ἀργυροῦ Εὐαγγελίου (ἐκδ. 1776) ἀναγινώσκομεν

**« 1796 Γεναρίου πρότε
Χρῆστος Ἡερέου Κο
ρατζηνός ».**

Περὶ τὰ 10' τοῦ χωρίου Καβάσιλλα ἀπέχει τὸ Μοναστηράκι «ὁ ἅγιος Νικόλαος», εἰς οὗ τὸ ὑπέρθυρον ἐπὶ πώρου λίθου ἀναγινώσκομεν

**« 1837 ἅγιος
Νικόλαος
ἡ ἐπίτροπι
Γιογάκις
Ἀλεξόπουλος ».**

Ὁ ναὸς ἐστὶ μονόκογχος, ἔχων μῆκ. 13,80, καὶ πλάτ. 6,85. Ὑπὸ τὰς εἰκόνας δὲ τοῦ εἰκονοστασίου εὑρηνται 4 μι-

κραι ἐλαιογραφίαι ἰταλικῆς τέχνης, βεβαίως ἐξ ἀντιγραφῆς μεγάλου τεχνίτου, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀντιγραφεὺς τούτων δὲν εἶναι πολὺ ἀδόκιμος.

Οὕτως ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Ι. Χ. εὑρηται ἡ Σαμαρίτις, ὑπὸ τὴν τῆς Θεοτόκου, ἡ Βάτος καιομένη καὶ ὁ Μωϋσῆς γονυκλινὴς ἀκούει τῆς ἀπὸ τῆς Βάτου φωνῆς.

Ὑπὸ τὸν ἅγιον Ἰωάννην εὑρηται «ἡ Χαναναία», καὶ ὑπὸ τὸν ἅγιον Νικόλαον ὁ Ἰωάννης δεικνύων τὸν Ἰησοῦν.

ΙΒ'. *Ξυλόκαστρον*

Ἐν Ξυλοκάστρῳ (22 Σεπτεμβρίου ἀποικία νέα ἐκ τῶν ὀρεινῶν δῆμων), οὐδὲν εὑρομεν μνημεῖον τῆς Χριστιανικῆς τέχνης. Ἐν τῷ μόνῳ ἐνοριακῷ ναῷ τοῦ ἀγίου Βλασίου ἰδρυθέντι τῷ 1868, ἐπὶ τοῦ Δεσποτικοῦ θρόνου εὑρηται ἡ εἰκὼν τῶν ἁγίων Πάντων, ἔργον αὐστηρᾶς καὶ μᾶλλον καλῆς Βυζαντιακῆς τέχνης, ὅφ' ἦν ἀναγινώσκομεν

«**Δέσεις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἀνδρέου Νωταρᾶ μετὰ τῆς αὐτοῦ ὁμοζύγου Εἰρήνῆς αψιθ' (=1799) διὰ χειρὸς Ἀργύρης Ἐμμανουήλ τοῦ ἐκ Καλαβρύτων**».

ΙΓ'. *Συκία*

Ἐν Συκιᾷ¹ (22—23 Σεπτεμβρίου), χωρίῳ νέῳ, οὐδὲν ὡσαύτως πρετηρήσαμεν τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιότητος μνημεῖον. Ἡ Παναγία (Κοίμησις), ναὸς τοῦ 1842, εἶναι ὁ ἐνοριακὸς ναὸς, χρησιμεύων ὡσαύτως καὶ ὡς νεκροταφεῖον.

ΙΔ'. *Ναύπλιον*

Ἐν Ναυπλίῳ (26 Σεπτεμβρίου) ἐξητάσαμεν τὸν ἐν Προ-

1. Ὡνομάσθη οὕτως ἀπὸ τινος συκῆς, εἰς τῆς τὴν ῥίζαν ὑπῆρχεν ὕδωρ, καὶ ὅφ' ἦν ἐκαστὸς οἱ διαβάται ἀναπαύμενοι.

νοία ναὸν τῆς ἁγίας Τριάδος ἰδρυθέντα τῷ 1836· ἐπὶ τοῦ ἀργυροδέτου δὲ Εὐαγγελίου τοῦ ναοῦ ἐξωτερικῶς ἀνέγνωμεν

**« Μνίστιτε Νηκοδίμο μο
ναχοῦ ἔτος 1797 ».**

Ἐσωτερικῶς δὲ ἐν τῷ πρώτῳ φύλλῳ

« μεσέτην βάνω τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν εἰς τὸ νὰ εὐαρεστήσω Θεόν τε καὶ ἀνθρώπου· με τὴν βοήθειαν τοῦ καὶ ὅτι ἔγινε θεληματικῶς ἱερομόναχος κατὰ τὸ 1808 μαζοῦ 25 ἡ τρίτη εὐρεσις τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου ἡμέρα πέμπτη ».

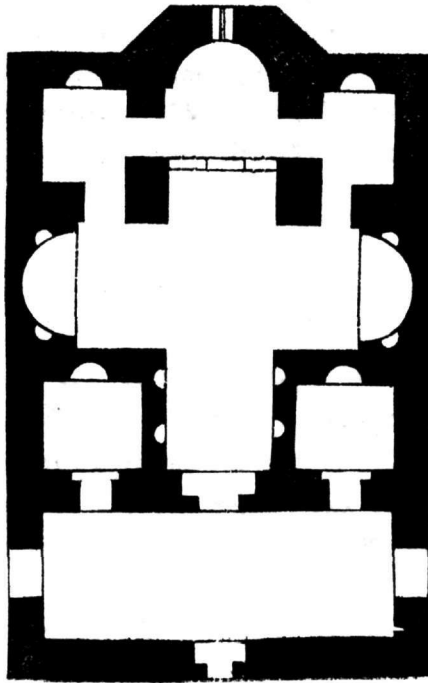
ΙΕ'. Ὁ ἐν Αὐλίδι ναὸς τοῦ ἁγίου Νικολάου

Ἐν Αὐλίδι (ἀπέναντι τῆς Χαλκίδος εἰς θέσιν Βαθῦ), τῇ 2 Ὀκτωβρίου μετὰ τῶν δικηγόρων κ.κ. Ἀντ. Χαϊνᾶ καὶ Α. Ἀντωνιάδου ἐπεσκέψθημεν τὸν περιφήμου ἀρχιτεκτονικῆς διαθέσεως μονόκογχον ναὸν τοῦ ἁγίου Νικολάου μῆκ. 11,90 πλάτ. 8,55, οὗ τὰς μὲν φωτογραφικὰς ἀπόψεις ὑπ' ἀριθ. 1845—1846 κατεχωρίσαμεν, τὴν δὲ ἀρχιτεκτονικὴν χάτοψιν ὑπ' ἀριθ. 1850. Ὁ ναὸς οὗτος εἶναι ἐκτισμένος κατὰ τὴν βάσιν ἰδίως, δι' ὀγκολίθων ἀρχαίας τέχνης καὶ πιθανῶς ἰδρύθη ἐπὶ τοῦ ναοῦ τῆς ἐν Αὐλίδι Ἀρτέμιδος, ἔνθα ὁ Ἀγαμέμνων πρὸ τῆς εἰς Τροίαν ἐκστρατείας ὤφειλε κατὰ συμβουλήν τοῦ μάντεως Κάλχαντος νὰ θυσιάσῃ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἰφιγένειαν, ἀνθ' ἧς ἡ θεὰ Ἀρτεμις παρούσασεν αὐτόθι ἔλαφον εἰς θυσίαν¹.

1. Ἀρχαίαν εἰκόνα τῆς Ἰφιγενείας ἀγομένης πρὸς θυσίαν πρὸ τοῦ Κάλχαντος, καὶ οὐρανόθεν τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος ἐπιφαινομένης καὶ φερούσης ἔλαφον πρὸς θυσίαν, εὑρεθεῖσαν δὲ ἐν Πομπητῇ, ἰδὲ Seemann. Kunsthistorische Bilderbogen, No 189. 1. Opfer der Iphigenia.

Κατὰ τὸν Πausανίαν δὲ πλησίον τοῦ ναοῦ τούτου τῆς Ἀρτέμιδος ἐδείκνυτο καὶ πηγή, ἥτις καὶ νῦν ὑπάρχει πλησίον τοῦ Χριστιανικοῦ τούτου ναοῦ¹.

Ἐξωτερικῶς ὁ ναὸς περικοσμεῖται διὰ πολλῶν σχημάτων κεραιοπλαστικῶν κοσμημάτων, ἅτινα πάντα καὶ ἐχνογράφησαμεν. Ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ τοῦ ναοῦ κατόψει, ἣν ἐνταῦθα καὶ δημοσιεύομεν, διαφυλάσσεται τὸ σχῆμα κομφοῦ

Ὁ ἐν Αὐλίδι ναὸς τοῦ ἀγίου Νικολάου.

ἡμικυκλικὸς κατὰ τὰ τρία κέρατα Σταυροῦ, εἰς οὗ τὰς δύο

1. Πρὸς Πaus. Βοιωτικ. βιβλ. θ'. Κεφ. ιθ'. «Ναὸς δὲ Ἀρτέμιδος ἐστὶν ἐνταῦθα καὶ ἀγάλματα λίθου λευκοῦ, τὸ μὲν δᾶδας φέρον, τὸ δὲ ἔοικε τοξευούσῃ, φασὶ δὲ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ μελλόντων ἐκ μαντείας τοῦ Κάλχαντος Ἰφιγένειαν τῶν Ἑλλήνων θύειν, τὸν θεὸν ἀντ' αὐτῆς ἔλαφον τὸ ἱερεῖον ποιῆσαι.

....Δείκνυται δὲ καὶ ἡ πηγή παρ' ἣν ἡ Πλάτανος ἐπεφύκει». πρὸς καὶ Baedeker's Griechenland σελ. 166.

κάτω ἄκρας ὑπάρχουσι καὶ δύο παρεκκλήσια. Ἀρχικῶς εἰκονοστάσιον ἐν τῷ ναῷ δὲν ὑπῆρχεν· ἐν συνόλῳ δὲ μετὰ τῆς Προθέσεως καὶ τοῦ Διακονικοῦ πέντε ἐν ὄλῳ ἐν τῷ ναῷ τούτῳ εὑρηγται ἄγιοι τράπεζαι· κοινὸς δὲ Νάρθηξ συνδέει τὰς διαφόρους ἐσωτερικὰς διακθρώσεις τοῦ οἰκοδομήματος. Ἐν τῷ κυρίῳ ναῷ, ἐξαιρουμένου τοῦ ἁγίου βήματος, παρατηρεῖται ἡ οὐχὶ συχνὴ περίπτωσις τῆς ὑπάρξεως 8 μυάκων ἢ νυμφῶν, ὧν 4 εἰσὶν ἅμα τῇ εἰσόδῳ ἐν τῷ κυρίῳ ναῷ, καὶ 4 εἰς ἀμφοτέρους τοὺς χοροὺς, δύο εἰς τὸν δεξιόν, καὶ δύο εἰς τὸν ἀριστερόν.

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἐκ πρώτης ὄψεως τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ διαθέσεως, (ἀρχικῶς μάλιστα καὶ ἄνευ εἰκονοστασίου), ἡδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ ὡς ἔργον ἡ'—θ' αἰῶνος· ἔνεκεν ὅμως τοῦ δυσαναλόγως λίαν ὑψηλοῦ τυμπάνου τοῦ θόλου αὐτοῦ, ἡμεῖς τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο θεωροῦμεν ὡς ἔργον τῆς γ' περιόδου τῆς Βυζαντιακῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τῆς ἀπὸ τοῦ ια' αἰῶνος ἀρχομένης¹. τὸ τύμπανον μάλιστα αὐτοῦ δείκνυσιν ὅτι ὁ ναὸς οὗτος εἶναι ἔργον ιβ'—ιγ' αἰῶνος, ἐκτὸς ἐὰν ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ θόλος εἶναι ἔργον μεταγενέστερον τοῦ λοιποῦ ναοῦ, ὅπερ ὅμως δὲν ἀποδείκνυται, καθόσον ἐνθυμούμεθα, ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ ἐξετάσεως.

Ὅπως δὲ ὁ ναὸς τῆς Μανωλάδος (σελ. 14) ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ αὐτοῦ κατόψει φέρει τὰς γενικὰς γραμμάς τοῦ ἐν Ρενετίᾳ ναοῦ τοῦ ἁγίου Μάρκου (Seeman. Kunst. Bilderb. No. 63), καὶ τοῦ ἐν Rösheim ναοῦ (αὐτόθι. No. 56), ὁ δὲ ἐν Πλατάνι παρὰ τὸ Ρίον (σελ. 16) τῆς Μητροπόλεως τῆς Φλωρεντίας, (αὐτόθι. No. 89), καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἐν Kurtea d' Argyisch ναοῦ (αὐτόθι. No. 48), οὕτω καὶ ὁ ναὸς οὗτος τοῦ ἐν Αὐλίδι ναοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἐσωτερικῶς μό-

1. Περὶ τῶν περιόδων τῆς Βυζαντιακῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἰδὲ ἡμετέραν περὶ Δαφνίου διατριβήν. 1888 σελ. 77—89.

νον φέρει τὰς γενικὰς γραμμὰς τῆς Μητροπόλεως τῆς Πίζης (αὐτόθι. Νο. 62), τοῦ ἐν Marburg ναοῦ τῆς ἀγίας Ἐλισάβετ (αὐτόθι. Νο. 76), τοῦ ἐν Κολωνίᾳ ναοῦ τῆς Θεοτόκου, ἐγερθέντος τῷ 1049, (αὐτόθι. Νο. 52) καὶ τοῦ ἐν Βηθλεέμ ναοῦ τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου¹.

Πολλὰ τοῦ ναοῦ ἐσωτερικῶς εὗρηνται ἐντετοιχισμένα πῆλινα ἀγγεῖα χάριν τῆς εὐήχου ἀκουστικῆς. Ὅπισω τοῦ ἱεροῦ βήματος δι' ἀκίδος ἀναγινώσκομεν

«1767 Γαιράσιμος». «ὁ γραμματικὸς Θεόδωρος»

Ἐντὸς δὲ τοῦ ναοῦ·

«1642»

Ἐπὶ τῆς εἰκόνης τοῦ ἀγίου Σάββα

«Γεωργάκης Κάπουλης».

Ἐπὶ δὲ τοῦ ἀγίου Γεωργίου

«1603

Διμητρί Κατούλι
αθινεως».

Ἀμυδρὰ δὲ ἐν τῷ ναῷ διεσώθησαν ἱχνη ἀγιογραφίας ἐν τῷ μύακι ἢ Μετάληψι καὶ τέσσαρες τῶν μεγάλων ἱεραρχῶν· εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὑπέρθυρον τοῦ ναοῦ διεσώθη ἀρχαῖοῦ ρυθμοῦ ὑφ' ὕργοις γραφή, ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου.

1. Προσκυνητ. Βενιαμίν, 1877. σελ. 301.

Γ'.

Λόγου ἄξια ἀντικείμενα κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο περιελθόντα εἰς τὸ Μουσεῖον ἡμῶν.

Υπ' ἀριθ. 1761 κατεγράψαμεν τὸν χειρόγραφον νομοκάνονα, ὃν ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Θεοφάνης δωρεῖται τῷ Παπᾷ Νικόλᾳ τῷ Καρκαλᾷ ἐν χώρᾳ Δημητσάνης καὶ περὶ οὗ ἤδη τὰ δέοντα ἐν σελ. 44—46 εἵπομεν.

Υπ' ἀριθ. 1762 κατεχωρίσαμεν τὸ πλήρες συμβολικῶν γραμμάτων ἱερὸν ἀντιμήνσιον, περὶ οὗ ὡσαύτως τὰ δέοντα ἐν σελ. 48—49 εἵπομεν.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὸ Μουσεῖον τῆς ἡμετέρας Ἐταιρείας ἐπλουτίσαμεν διὰ 80 φωτογραφιῶν, ὧν τὰς 71 ἐφωτογραφήσαμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι· τούτων αἱ ἀξιολογώτεραι εἰσὶ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων (ὑπ' ἀριθ. 1802—1803), τῆς Μονῆς Βελανιδιάς (1770—1771), τῆς Μονῆς Βλαχερνῶν (1772—1775), τῆς Μονῆς Νταοῦ-Πεντέλης (1778—1780), τῆς Μονῆς Ἀστερίου (1782—1785), τῆς Ὡμορφης Ἐκκλησιᾶς (1786—1791), τῶν ἱερῶν σκευῶν τοῦ χωρίου Βαρθολομιοῦ (1797), τῆς ἐν Τροιζήνι ἡρειπωμένης Μητροπόλεως Δαμαλᾶ καὶ Βίδι (1804—1805^α), τῆς ὑπεράνω τοῦ χωρίου Δαμαλᾶ διακλειυμένης Μονῆς τοῦ ἁγίου Δημητρίου (1806—1808), τῆς Μονῆς Πόρου (1809—1812), τοῦ παρὰ τὸ Ρίον ἀρχαίου ναοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου (1815—1817) καὶ ἐτέρων Χριστιανικῶν μνημείων Πάρου, Ἀθηνῶν, Δαφνίου, Καισαριανῆς, Μεθάνων, Εὐβοίας, τοῦ ἐν Αὐλίδι ναοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου (1845—1846), τῶν ἀγιογραφιῶν τοῦ ἐν τῇ Μονῇ Φιλοθέης ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, καὶ ἰδίᾳ τῆς **διὰ παντός** δυστυχῶς ἀπολεσθείσης πολυτίμου εἰκόνης τῶν Μυροφόρων, περὶ ἧς ἡ ἡμε-

τέρα εταιρεία **μάτην, μάτην** παρὰ τῷ Ἀρχηγῷ τῆς ἐκκλησίας τὰ δέοντα περὶ τῆς διασώσεως ταύτης ἐνήργησεν.

Ἀρχιτεκτονικὰς δὲ κατόψεις πρὸς ταῖς ὑπαρχούσαις 84 προσεθέσασμεν ἑτέρας 5, ὧν λόγου ἄξιαι

α'.) ἡ τῆς ὅλης περιοχῆς τῆς Μονῆς Φιλοθέης μετὰ τῶν κελλίων καὶ ὑπογείων, κρυπτῶν, ὑδραγωγείων, τάφων κλ. (ὑπ' ἀριθ. 1847).

β'.) ἡ τῆς Μονῆς Ἀστερίου μεθ' ἀπάσης τῆς περιοχῆς τῶν κελλίων κλ. (ὑπ' ἀριθ. 1848).

γ'.) ἡ τῆς Ὁμορφῆς Ἐκκλησίας (ὑπ' ἀριθ. 1849), καὶ

δ'.) ἡ τοῦ ἐν Αὐλίδι κομψοτάτου ναοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου (ὑπ' ἀριθ. 1850). Τούτου τὴν ἀρχιτεκτονικὴν κάτοψιν ἰδὲ ἐν σελ. 56.

Πρὸς τοῦτοις διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ ἐκ Ζακύνθου εὐλαβεστάτου Πατρὸς Διονυσίου Θεοδόση, περιῆλθον χειρόγραφοι διατάξεις τῆς λειτουργίας τοῦ Ἰακώβου τοῦ τε ἱερέως, τοῦ Διακόνου καὶ τοῦ Ἀναγνώστου (1732—1736).

Ὑπ' ἀριθ. 1798 κατεχωρίσαμεν τὸ εἰς τὸ χωρίον Καβάσιλλα ὑπεράνω τοῦ ἐγοριακοῦ ναοῦ περισωθὲν οἰκόσημον, περὶ οὗ ἤδη ἐν σελ. 53 ἀνεφέρομεν.

Ὑπ' ἀριθ. 1831 ἐξ ἐλαιογραφίας τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν καὶ συμβούλου τῆς Ἐταιρείας Ἐμμ. Λαμπάκη, κατεχωρίσαμεν φωτογραφικὸν ἀπότυπον τῆς ἐν Μιστρά, ἐν τῷ Νάρθηκι τῆς Παντανάσσης εἰκόνης **Ἐμμανουὴλ τοῦ Λασκάρεως**.

Ἡ εἰκὼν αὕτη ἀντεγράφη τῷ 1887, ὅτε ἐπ' αὐτῆς ἀνέγνωμεν τὴν ἐπομένην ἐπιγραφὴν, ἥτοι

ΕΚΗΜΗΘΗ Ο ΔΟΥΛΟΣ

Τ[ΟΥ]ΙΙ|ΑΝΥΠΕΡΣ|Ε|ΒΑΣ|Τ|ΟΥΔΕ|Σ|ΠΟΤΟΥ|:ΗΜΩΝ
Κ|ΩΝ|Σ|ΤΑ|ΝΤ|ΙΝΟΥΤΟΥΙΙ|Α|ΔΕΩΔΟ|ΓΟΥ|
ΕΜΜΑΝΟΥ|ΗΛΛΑΣΚΑΡΙΣ Ο.Χ.ΚΤΙΚ....
ΕΤΟΥΣ| ͲϞΝΓ ΙΝΔ. Η (=1445)¹.

Ἐκ τῆς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ δὲ ταύτῃ ἀναφορᾶς τοῦ ὀνόματος Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, τινὲς ἐνόμισαν ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη παρίστησι τὸν τελευταῖον τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων Κωνσταντῖνον τὸν Παλαιολόγον².

Ἄνω τῆς εἰκόνος ταύτης ἐντὸς κύκλων ἀνέγνωμεν τὰ γράμματα

	M;		X	
H		Λ	T	Z
	N		K	
				3

ΜΑΝΟΥΪΑ

Ἐπ' αὐτῆς δὲ τῆς εἰκόνος δι' ἀκίδος ἀνέγνωμεν

1528 [Δημήτριος;]⁴

1. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ φυλλαδίου τῶν Συμμίκτων σελ. 38 ἀνέγνω ἐκκημήθη ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ . . . [ὑπερ]τίμων τοῦ Παλαιολόγου Ἐμμανουὴλ Ἀσκαρις.

[Ἔτους] [ς] ͲϞ ΝΓ' [Ν]εμήσεως] Η. (μ. Χ. 1445).

2. «Ἑβδομάς» τόμ. Β', σελ. 426.

3. Ὁ συγγραφεὺς τῶν Συμμίκτων σ. 37 φρονεῖ ὅτι τὰ γράμματα ταῦτα σημαίνουνσι Χ[ριστός] Κ[ύριος] τ[ῶν] ζ[ώντων], ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι ταῦτα δηλοῦσι τὸ ἐπίθετον ἢ τίτλον τοῦ ἀνωτέρου Ἐμμανουήλ, ὡς ἐξάγεται καὶ ἐκ τῶν τελευταίων γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς Ο. Χ.ΚΤ.....

4. Ὁ συγγραφεὺς τῶν Συμμίκτων σ. 38 πιθανῶς λέγει ἀναγνωστέον «διάκονος».

Ἐν τῇ Μονῇ Γαλατάκι τῷ 1890 μεταξύ τῶν λοιπῶν Πατριαρχικῶν σιγίλλιων ἀνεύρομεν τοῦ 1574 σιγίλλιον Ἱερεμίου τοῦ Β', (οὗτινος τὸ φωτογραφικὸν ἀπότυπον ὑπ' ἀριθ. 1844 κατεχωρίσαμεν), δι' οὗ οὗτος ἐπικυροῖ τὴν ἀφιέρωσιν κτημάτων Λαυρεντίου τοῦ Μητροπολίτου Εὐβοίας εἰς τὴν ἀνωτέρω Μονὴν Γαλατάκι.

Ὑπ' ἀριθ. 1856, ἂν μὴ πολιᾶς ἀρχαιότητος ἀντικείμενον, οὐχ ἦττον βαρυσημάντου νεωτέρας ἱστορικῆς ἀξίας κειμήλιον κατεχωρίσαμεν, τὸ χρυσοῦφαντον ἐπιτραχήλιον «τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκέων ῥέειν αὐδῇ» τοῦ νεωτέρου ἐκκλησιαστικοῦ ῥήτορος Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων.

Ὑπ' ἀριθ. δὲ 1866 κατεχωρίσαμεν λεπτεπιλέπτου ξυλογλυπτικῆς τέχνης ἀρχιερατικὸν ἐγκόλπιον εἰς εὐσεβῆ μνήμην τοῦ ποτὲ κατόχου αὐτοῦ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Ἀρχιερέως Φωκίδος Δαυίδ, καὶ οὗ ἡ ὑπ' ἀριθ. 1867 σεμνὴ φωτογραφικὴ εἰκὼν ἔκλεισε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν τῷ Μουσείῳ ἡμῶν περιελθόντων ἀντικειμένων κατὰ τὸ λήξαν ἔτος 1893.

